TEISINGUMO TEISMO (trečioji kolegija) SPRENDIMAS

2016 m. sausio 14 d.*

„Valstybės įsipareigojimų neįvykdymas — Direktyva 2009/147/EB — Laukinių paukščių apsauga — Kaliakros ir Belite skali specialios apsaugos teritorijos — Direktyva 92/43/EEB — Natūralių buveinių ir laukinių rūšių apsauga — Bendrijos svarbos teritorija „Kompleks Kaliakra“ — Direktyva 2011/92/ES — Tam tikrų projektų poveikio aplinkai vertinimas — Apsaugos sistemos taikymas ratione temporis — Rūšių natūralių buveinių blogėjimas ir rūšių trikdymas — Vėjo energija — Turizmas“

Byloje C-141/14

dėl 2014 m. kovo 24 d. pagal SESV 258 straipsnį pareikšto ieškinio dėl įsipareigojimų neįvykdymo

Europos Komisija, atstovaujama E. White, C. Hermes ir P. Mihaylova, nurodžiusi adresą dokumentams įteikti Liuksemburge,

ieškovė,

prieš

Bulgarijos Respubliką, atstovaujamą E. Petranova ir D. Drambozova,

atsakovę,

TEISINGUMO TEISMAS (trečioji kolegija),

kurį sudaro trečiosios kolegijos pirmininko pareigas einantis antrosios kolegijos pirmininkas M. Ilešič, teisėjai C. Toader (pranešėja) ir E. Jarašiūnas,

generalinė advokatė J. Kokott,

posėdžio sekretorius M. Aleksejev, administratorius,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2015 m. gegužės 20 d. posėdžiui,

susipažinęs su 2015 m. rugsėjo 3 d. posėdyje pateikta generalinės advokatės išvada,

priima šį

* Proceso kalba: bulgarų.

Sprendimą

1 Europos Komisija savo ieškiniu prašo Teisingumo Teismo pripažinti, kad:

— neįtraukdama visų paukščių apsaugai svarbių teritorijų (toliau – PAST) į specialią apsaugos teritoriją (toliau – SAT), apimančią Kaliakros regioną (toliau – Kaliakros SAT), Bulgarijos Respublika nepripažino SAT teritorijų, savo kiekiu ir dydžiu tinkamiausių, pirma, 2009 m. lapkričio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2009/147/EB dėl laukinių paukščių apsaugos (OL L 20, 2010, p. 7; toliau – Paukščių direktyva) I priede nurodytų biologinių paukščių rūšių ir, antra, šiame priede nenurodytų geografiniame jūros ir sausumos plote, kuriame taikoma ši direktyva, nuolat aptinkamų migruojančių paukščių rūšių apsaugai, todėl neįvykdė įsipareigojimų pagal minėtos direktyvos 4 straipsnio 1 ir 2 dalis;

— leisdama vykdyti projektus „AES Geo Energy“, „Windtech“, „Brestiom“, „Disib“, „Eco Energy“ ir „Longman Investment“ Kaliakros regioną apimančioje PAST (toliau – Kaliakros PAST), kuri nebuvo pripažinta SAT, nors turėjo būti tokia pripažinta, Bulgarijos Respublika neįvykdė įsipareigojimų pagal Paukščių direktyvos 4 straipsnio 4 dalį;

— leisdama vykdyti projektus „Kaliakra Wind Power“, „EVN Enertrag Kavarna“, „TSID – Atlas“, „Vertikal – Petkov & Cie“, „Thracian Cliffs Golf & Spa Resort“ Kaliakros SAT, Bendrijos svarbos teritorijoje „Kompleks Kaliakra“ (toliau – BST „Kompleks Kaliakra“) ir Belite skali regioną apimančioje SAT (toliau – Belite skali SAT), Bulgarijos Respublika neįvykdė įsipareigojimų pagal 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyvos 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (OL L 206, p. 7; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 102; toliau – Buveinių direktyva) 6 straipsnio 2 dalį;

— tinkamai neįvertindama projektų „AES Geo Energy“, „Windtech“, „Brestiom“, „Disib“, „Eco Energy“ ir „Longman investment“, kuriuos Bulgarijos Respublika leido vykdyti Kaliakros PAST, nepripažintoje SAT, nors turėjo būti tokia pripažinta, kumuliacinio poveikio, ši valstybė narė neįvykdė įsipareigojimų pagal 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/92/ES dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo (OL L 26, p. 1) 2 straipsnio 1 dalį, 4 straipsnio 2 ir 3 dalis, taip pat III priedo 1 punkto b papunktį.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

Paukščių direktyva

2 Pagal Paukščių direktyvos 1 straipsnio 1 dalį šia direktyva siekiama apsaugoti visų rūšių laukinius paukščius, natūraliai paplitusius valstybių narių europinėje teritorijoje, kuriai taikoma ES sutartis. Ji apima šių rūšių apsaugą, tvarkymą ir kontrolę ir nustato jų naudojimo taisykles.

3 Šios direktyvos 4 straipsnyje nustatyta:

„1. Siekiant užtikrinti, kad I priede minimos rūšys savo paplitimo areale išliktų ir veistųsi, jų buveinėms taikomos specialios apsaugos priemonės.

Todėl būtina atsižvelgti į:

a) rūšis, kurioms gresia pavojus išnykti;

b) rūšis, kurioms gali pakenkti tam tikri jų buveinių pokyčiai;

c) rūšis, kurios laikomos retomis dėl jų mažų populiacijų ar riboto paplitimo arealo;

d) kitas rūšis, kurioms dėl specifinio jų buveinių pobūdžio reikia išskirtinio dėmesio.

Vertinant visada remiamasi populiacijų gausumo tendencijomis ir pokyčiais.

Atsižvelgdamos į šių rūšių apsaugos reikalavimus geografiniame jūros ir sausumos plote, kuriame taikoma ši direktyva, šių rūšių apsaugai valstybės narės įsteigia kiekiu ir dydžiu tinkamiausias [SAT].

2. Valstybės narės panašias priemones taiko nuolatos aptinkamoms I priede nenurodytoms migruojančioms rūšims, atsižvelgiant į jų apsaugos poreikį geografiniame jūros ir sausumos plote, kuriame taikoma ši direktyva, jų veisimosi, šėrimosi ir žiemojimo bei poilsio teritorijų, esančių jų migracijos kelyje, atžvilgiu. Dėl šios priežasties valstybės narės kreipia išskirtinį dėmesį šlapžemių, ypač tarptautinės svarbos šlapžemių, apsaugai.

<...>

4. 1 ir 2 dalyse nurodytose apsaugos teritorijose valstybės narės imasi atitinkamų priemonių, kad būtų išvengta buveinių taršos ar pažeidimo, arba bet kokio paukščių trikdymo, jei tai galėtų būti reikšminga atsižvelgiant į šio straipsnio tikslus. Valstybės narės taip pat stengiasi išvengti buveinių taršos ar pažeidimo už šių saugomų teritorijų ribų.“

Buveinių direktyva

4 Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2–4 dalyse numatyta:

„2. Valstybės narės imasi priemonių, siekdamos specialiose saugomose teritorijose išvengti natūralių buveinių ir rūšių buveinių blogėjimo, o taip pat rūšių, kurių apsaugai buvo įsteigtos specialios saugomos teritorijos, trikdymo, jei toks trikdymas galėtų būti reikšmingas šios direktyvos tikslų atžvilgiu.

3. Bet kokiems planams ir projektams, tiesiogiai nesusijusiems arba nebūtiniems teritorijos tvarkymui, bet galintiems ją reikšmingai paveikti individualiai arba kartu su kitais planais arba projektais, turi būti atliekamas jų galimo poveikio teritorijai įvertinimas. Atsižvelgiant į poveikio teritorijai įvertinimo išvadas ir remiantis 4 dalies nuostatomis, kompetentingos nacionalinės institucijos pritaria planui ar projektui tik įsitikinusios, kad jis neigiamai nepaveiks nagrinėjamos teritorijos vientisum[o] ir, jei reikia, išsiaiškinusios plačiosios visuomenės nuomonę.

4. Jei, nepaisant poveikio teritorijai neigiamo įvertinimo ir nesant kitų alternatyvių sprendimų, šis planas ar projektas vis dėlto privalo būti įgyvendintas dėl įpareigojančių priežasčių, tarp jų ir socialinio ar ekonominio pobūdžio, neatsižvelgti į visuomenės interesus, valstybė narė imasi visų kompensacinių priemonių, būtinų bendram Natura 2000 vientisumui apsaugoti. Apie patvirtintas kompensacines priemones ji praneša Komisijai.

Kai atitinkamoje teritorijoje yra prioritetinis natūralių buveinių tipas ir (arba) prioritetinė rūšis, vieninteliai argumentai, kuriuos galima pateikti, yra argumentai, susiję su žmonių sveikata ar sauga, su labai svarbiomis aplinkai palankiomis pasekmėmis arba kitomis, Komisijos nuomone, įpareigojančiomis priežastimis neatsižvelgti į visuomenės interesus.“

Direktyva 2011/92

5 Direktyvos 2011/92 2 straipsnio 1 dalyje nurodyta:

„Valstybės narės imasi visų priemonių, reikalingų užtikrinti, jog prieš duodant sutikimą projektams, kurie gali daryti reikšmingą poveikį aplinkai, be kita ko, dėl savo pobūdžio, masto ar vietos, bus reikalaujama sutikimo planuojamai veiklai ir poveikio aplinkai vertinimo. Tie projektai apibrėžti 4 straipsnyje.“

6 Šios direktyvos 4 straipsnio 2 ir 3 dalyse nustatyta:

„2. Remdamosi 2 straipsnio 4 dalimi, valstybės narės nusprendžia, ar projektai, išvardyti II priede, turi būti vertinami pagal 5–10 straipsnius. Valstybės narės tai nusprendžia:

a) išnagrinėjusios kiekvieną atvejį;

arba

b) pagal valstybės narės nustatytas ribas ar kriterijus.

Valstybės narės gali apsispręsti naudoti abi a ir b punktuose nurodytas procedūras.

3. Kai pagal 2 dalį nagrinėjamas kiekvienas atvejis ar naudojamasi valstybės narės nustatytomis ribomis ar kriterijais, privaloma atsižvelgti į atrankos kriterijus, išvardytus III priede.“

7 Minėtos direktyvos III priedo 1 punkto b papunktyje numatyta, kad projekto charakteristikas reikia vertinti ypatingą dėmesį kreipiant į sąveiką su kitais projektais.

Bulgarijos Respublikos stojimo į Europos Sąjungą aktas

8 Aktas dėl Bulgarijos Respublikos ir Rumunijos stojimo į Europos Sąjungą sąlygų ir sutarčių, kuriomis grindžiama Europos Sąjunga, pritaikomųjų pataisų (OL L 157, 2005, p. 203) įsigaliojo 2007 m. sausio 1 d.

Bylos aplinkybės ir ikiteisminė procedūra

9 Kaliakros regionas, esantis Bulgarijoje, Juodosios jūros pakrantėje, yra daugelio paukščių rūšių ir jų buveinių apsaugai svarbi teritorija, todėl šį regioną nevyriausybinė organizacija „BirdLife International“ pripažino PAST.

10 Vadovaudamasi Paukščių direktyva, Bulgarijos Respublika 2007 m. gruodžio 18 d. įsteigė Kaliakros SAT. Ši apsaugos teritorija apėmė tik du trečdalius Kaliakros PAST. Taip pat į vakarus nuo Kaliakros SAT, t. y. Kaliakros PAST nepriklausančioje teritorijoje, Bulgarijos Respublika įsteigė Belite skali SAT. Be to, ši valstybė narė pasiūlė Komisijai įsteigti Bendrijos svarbos teritoriją „Kompleks Kaliakra“ (toliau – BST „Kompleks Kaliakra“), kuri apimtų beveik visą Kaliakros SAT ir Belite skali SAT plotą.

11 Bulgarijos paukščių apsaugos draugijai (*Bulgarsko druzhestvo za zashtita na ptitsite*) pateikus skundų dėl nepakankamos Kaliakros SAT geografinės aprėpties ir keleto ekonominės veiklos projektų neigiamo poveikio natūralioms buveinėms ir paukščių rūšių buveinėms, 2008 m. birželio 6 d. Komisija pateikė Bulgarijos Respublikai oficialų pranešimą ir juo įpareigojo šią valstybę narę išspręsti problemą dėl įsipareigojimų pagal Paukščių direktyvos 4 straipsnio 1 ir 2 dalis neįvykdymo, kiek tai susiję su šešiomis SAT, įskaitant Kaliakros SAT. Įvairūs Bulgarijos Respublikos pateikti atsakymai Komisijos

netenkino, todėl 2008 m. gruodžio 1 d. ji išsiuntė antrą oficialų pranešimą, juo įpareigojo išspręsti problemą dėl įsipareigojimų pagal Paukščių direktyvos 4 straipsnio 4 dalį ir kartu skaitomas Direktyvos 2011/92 2 straipsnio 1 dalies ir 4 straipsnio 2 ir 3 dalių, taip pat jos III priedo nuostatomis, neįvykdymo tiek, kiek minėta valstybė narė leido Kaliakros PAST įrengti kelias vėjo jėgaines. 2009 m. sausio 30 d. Bulgarijos Respublika atsakė į šiuos oficialius pranešimus ir vėliau kelis kartus pateikė papildomos informacijos.

12 2011 m. rugsėjo 30 d. Komisija išsiuntė Bulgarijos Respublikai trečią papildomą oficialų pranešimą; jame, pirma, buvo apibendrinti du ankstesnieji oficialūs pranešimai ir, antra, pateikti nauji reikalavimai, susiję su Kaliakros PAST, Belite skali SAT ir BST „Kompeks Kaliakra“ teritorijomis. Šiame pranešime buvo keliamos dvi grupės klausimų: dėl nepakankamos Kaliakros SAT geografinės aprėpties ir keleto projektų poveikio Kaliakros SAT, Belite skali SAT, BST „Kompleks Kaliakra“ ir teritorijai, kuri pagal PAST aprašą turėjo būti pripažinta SAT, tačiau nebuvo tokia pripažinta.

13 2012 m. sausio 30 d. Bulgarijos Respublika informavo Komisiją, kad dauguma pastarosios nurodytų projektų buvo patvirtinti iki įstojimo į Europos Sąjungą arba iki atitinkamos teritorijos įtraukimo į tinklą „Natura 2000“, todėl šioms teritorijoms netaikoma Sąjungos teisė.

14 2012 m. birželio 22 d. raštu Komisija pateikė pagrįstą nuomonę, kurioje kaltino Bulgarijos Respubliką neįvykdžius įsipareigojimų pagal Paukščių direktyvos 4 straipsnio 1, 2 ir 4 dalis, Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2, 3 ir 4 dalis ir kartu skaitomas Direktyvos 2011/92 2 straipsnio 1 dalies, 4 straipsnio 2 ir 3 dalių ir jos III priedo nuostatas.

15 Bulgarijos Respublika atsakė į šią pagrįstą nuomonę ir, remdamasi papildomais duomenimis, informavo Komisiją, kad ėmėsi įvairių priemonių ištaisyti nustatytus trūkumus.

16 Manydama, kad padėtis ir toliau yra nepatenkinama, Komisija 2014 m. kovo 24 d. pareiškė šį ieškinį.

Dėl ieškinio

Dėl pirmojo kaltinimo, susijusio su Paukščių direktyvos 4 straipsnio 1 ir 2 dalių pažeidimu

Šalių argumentai

17 Pirmuoju kaltinimu Komisija teigia, kad neįtraukdama į Kaliakros SAT visų Kaliakros PAST teritorijų, kurias svarbu apsaugoti dėl paukščių apsaugos, Bulgarijos Respublika nepripažino SAT teritorijų, savo kiekiu ir dydžiu tinkamiausių Paukščių direktyvos I priede nurodytų biologinių paukščių rūšių ir šiame priede nenurodytų, tačiau geografiniame jūros ir sausumos plote, kuriame taikoma ši direktyva, nuolat aptinkamų migruojančių paukščių rūšių apsaugai, todėl ši valstybė narė neįvykdė įsipareigojimų pagal šios direktyvos 4 straipsnio 1 ir 2 dalis.

18 Komisija tvirtina, kad Bulgarijos Respublika savo įvairiose papildomose pastabose pripažino, jog pažeidė įsipareigojimą pripažinti SAT visą Kaliakros PAST. Dėl to buvo imtasi įvairių priemonių siekiant ištaisyti nustatytus pažeidimus, t. y. išplėsti Kaliakros SAT iki Kaliakros PAST ribų. Be to, 2014 m. vasario 21 d. *Darzhaven vestnik* Nr. 15 paskelbtu 2014 m. vasario 6 d. teisės aktu oficialiai nuspręsta išplėsti apsaugos teritoriją. Vis dėlto šiomis priemonėmis oficialiai neištaisytas pažeidimas, nes jų buvo imtasi pasibaigus terminui, kurį ši institucija buvo nurodžiusi savo pagrįstoje nuomonėje, t. y. po 2012 m. rugpjūčio 22 d.

19 Grįsdama šį kaltinimą Komisija remiasi įvairiais mokslo duomenimis ir iš esmės pateikia tris argumentus.

20 Ši institucija visų pirma teigia, kad Kaliakros PAST dalys, nepripažintos SAT, ornitologijos požiūriu yra labai svarbios kai kurioms rūšims ir yra *via Pontica*, antro didžiausio migracijos kelio Europoje, „butelio kakliukas“.

21 Šiomis aplinkybėmis Komisija tvirtina, kad, kai kalbame apie migruojančius paukščius, visos teritorijos, kurias apima Kaliakros PAST, turi būti laikomos vienu funkciniu vienetu, t. y. vienu vientisu regionu, kurio negalima skaidyti. Ji priduria, kad į Kaliakros SAT neįtraukus žemės ūkio paskirties žemių liko neapsaugoti keli migracijos takai ir poilsio vietos, kuriomis jūros pakrantėje naudojasi daugelis migruojančių paukščių, be kita ko, baltasis gandras, trumpapirštis vanagas, nykštukinis erelis, pievinė lingė, stepinė lingė, raudonkojis sakalas ir kiti.

22 Taip pat, Komisijos teigimu, Kaliakros PAST dalyje, nepripažintoje SAT, esama tam tikrų rūšių paukščių veisimosi buveinių, be kita ko, paprastojo stepinio vieversio (*Melanocorypha calandra*), trumpapirščio vieversio (*Calandrella brachydactyla*), storkulnio (*Burhinus oedicnemus*) ir dirvoninio kalviuko (*Anthus campestris*). Be to, ši SAT nepripažinta vietovė yra medžioklės plotas, svarbus kelioms sparnuočių rūšims, kurios standartinėje duomenų formoje priskirtos prie perinčių paukščių ir aiškiai nurodytos vertinant SAT. Be kita ko, prie šių rūšių priskirti ir plėšrieji paukščiai, pvz., trumpapirštis vanagas (*Accipiter brevipes*), stepinis suopis (*Buteo rufinus*) ir didysis apuokas (*Bubo bubo*).

23 Galiausiai Komisija pažymi, kad visa pasaulio rudakaklių berniklių (*Branta ruficollis*), kurioms visame pasaulyje gresia išnykimas, populiacija žiemoja aptariamame regione, o daugiau kaip 80 proc. buveinių, kuriose maitinasi žąsys, yra saugotina nepripažintoje Kaliakros PAST dalyje.

24 Bulgarijos Respublika ginčija nurodytą įsipareigojimų neįvykdymą. Ji tvirtina, kad 2007 m. įsteigus Kaliakros SAT buvo pradėtos steigti teritorijos, savo kiekiu ir dydžiu tinkamiausios atitinkamų rūšių apsaugai, laikantis Paukščių direktyvos 4 straipsnio 1 ir 2 dalių nuostatų. Susirašinėjimas su Komisija ir priemonės, kurių ši valstybė narė ėmėsi, tik parodo jos siekį palaikyti dialogą su šia institucija laikantis bendradarbiavimo pareigos.

25 Reaguodama į Komisijos pateiktus duomenis, Bulgarijos Respublika pateikė įvairių mokslinių tyrimų, iš kurių, šios valstybės narės teigimu, matyti, kad Kaliakros teritorija nėra paukščių migracijos kelio „butelio kakliukas“. Be to, ši valstybė narė teigia, kad, nors galiausiai nusprendė išplėsti Kaliakros SAT iki to paties pavadinimo PAST ribų, jokie moksliniai ornitologinio pobūdžio duomenys nepatvirtina, kad į šią SAT reikia įtraukti Kaliakros PAST esančias žemės ūkio paskirties žemes, nes šios žemės kartu su jau apsaugotomis kaip SAT pakrantės žemėmis nebūtinai yra natūrali visuma. Perintys paukščiai, paplitę pastarojoje apsaugos teritorijoje esančiose buveinėse, iš tiesų daug rečiau peri šiose gretimose žemės ūkio paskirties žemėse.

26 Ši valstybė narė taip pat ginčija tai, kad Kaliakros regionas yra daugelio migruojančių paukščių rūšių poilsio vieta. Iš tiesų, iš įvairių ekspertų ataskaitų matyti, kad šios vietos skiriasi, atsižvelgiant į konkretų šių paukščių pasirinktą maršrutą ir oro sąlygas. Kalbėdama apie visame pasaulyje nykstančią rudakaklių berniklių rūšį, Bulgarijos Respublika remiasi įvairiomis ataskaitomis, kuriose teigiama, kad svarbiausios jų maitinimosi teritorijos yra ne Kaliakros PAST, o netoli Šablos ir Durankulako ežerų.

Teisingumo Teismo vertinimas

27 Visų pirma reikia priminti, kad pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką vadovaujantis Paukščių direktyvos 4 straipsnio 1 ir 2 dalimis valstybės narės įpareigojamos šiose nuostatose nustatytus ornitologinius kriterijus atitinkančiose teritorijose įsteigti SAT (Sprendimo *Komisija / Airija*, C-418/04, EU:C:2007:780, 36 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).

28 Antra, valstybės narės turi įsteigti SAT visose vietovėse, kurios pagal ornitologinius kriterijus yra tinkamiausios atitinkamų rūšių apsaugai (Sprendimo *Komisija / Airija*, C-418/04, EU:C:2007:780, 37 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).

29 Trečia, Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad diskrecija, kurią turi valstybės narės atrinkdamos vietoves, tinkamiausias SAT steigti, susijusi ne su galimybe įsteigti SAT tose vietovėse, kurios atrodo tinkamiausios pagal ornitologinius kriterijus, o vien su šių kriterijų įgyvendinimu tam, kad būtų nustatytos Paukščių direktyvos I priede nurodytų rūšių išsaugojimui tinkamiausios teritorijos (Sprendimo *Komisija / Austrija*, C-209/04, EU:C:2006:195, 33 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).

30 Galiausiai, ketvirta, dėl tam tikrų regiono dalių pripažinimo saugotinomis Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad, pirma, SAT turi būti steigiama ne atlikus atskirą kiekvieno nagrinėjamo ploto ornitologinės vertės tyrimą, bet remiantis natūraliomis atitinkamos ekosistemos ribomis ir, antra, ornitologiniai kriterijai, vien tik kuriais remiantis reikia steigti SAT, turi būti moksliškai pagrįsti (Sprendimo *Komisija / Airija*, C-418/04, EU:C:2007:780, 142 punktas).

31 Nagrinėjamoje byloje neginčijama, kad Kaliakros PAST yra labai svarbi daugeliui paukščių rūšių ir jų buveinėms. Bulgarijos Respublikos ir Komisijos pateiktais duomenimis, Kaliakros teritorijoje aptinkama iš viso 310 paukščių rūšių, iš jų šimtui turi būti taikomos specialios buveinių apsaugos priemonės, 95 rūšys įrašytos į Paukščių direktyvos I priedą, taip pat yra daug rūšių migruojančių paukščių. Iš šių 310 paukščių rūšių 106 rūšių išsaugojimas yra svarbus Europai, 17 rūšių visame pasaulyje gresia išnykimas, 21 rūšis priskirta prie kategorijos „SPEC 2“, o 68 – prie kategorijos „SPEC 3“ kaip rūšys, kurių apsauga Europoje kelia nerimą.

32 Visų pirma, kalbant apie tai, kad Kaliakros PAST dalyje, kuri iš pradžių nebuvo pripažinta saugoma, aptinkama perinčių paukščių, reikia konstatuoti, kad, kaip savo išvados 41–43 punktuose pažymėjo generalinė advokatė, Bulgarijos Respublika įtikinamai paaiškino ir Komisija šiuo klausimu jai neprieštaravo, kad jau anksčiau pradėtose saugoti buveinėse, kurios yra netoli pakrantės, paplitę perintys paukščiai daug rečiau peri žemės ūkio paskirties žemių teritorijose. Be to, trumpapirštis vanagas (*Accipiter brevipes*), stepinis suopis (*Buteo rufinus*) ir didysis apuokas (*Bubo bubo*) paplitę labai ribotai, ir nevyriausybinė organizacija „BirdLife“ jų net nemini kaip pagrindo pripažinti Kaliakros teritoriją PAST, todėl tokio paplitimo nepakanka, kad būtų galima padaryti išvadą, jog žemės ūkio paskirties žemės yra tinkamiausios aptariamų rūšių apsaugai.

33 Dėl migruojančių paukščių pažymėtina, kad Komisija, pritardama šios teritorijos kaip PAST vertinimui ir remdamasi 2005 m. atliktu tyrimu, skirtu būtent migracijos kelių „butelio kakliuko“ vietoms Bulgarijoje nustatyti, mano, kad Kaliakros PAST yra toks „butelio kakliukas“. Iš tiesų remiantis šiuo tyrimu tais metais netoli Kaliakros buvo pastebėta daugiau kaip 30 000 sklandančių paukščių. Šiai išvadai neprieštarauja Bulgarijos Respublikos teiginys, kad didesnės migruojančių paukščių grupės aptariamoje teritorijoje pastebimos tik kartais, nes migracijos maršrutą lemia vėjo sąlygos.

34 Iš tikrųjų, kaip savo išvados 50 punkte pažymėjo generalinė advokatė, iš šios valstybės narės pateiktų duomenų aiškiai matyti, kad ši paukščių koncentracija nėra nei atsitiktinė, nei ypatinga išimtis ir kad, priešingai, esant atitinkamoms vėjo sąlygoms, ji susidaro nuolat. Susidarius tokiai koncentracijai, migruojantiems paukščiams ieškant buveinių poilsiui ir maisto šaltinių prireikia Kaliakros PAST esančių žemės ūkio paskirties žemių, iš pradžių nepripažintų saugotinomis.

35 Remiantis tuo, darytina išvada, kad Kaliakros PAST yra viena iš migruojančių paukščių apsaugai tinkamiausių teritorijų.

36 Galiausiai reikia atmesti ir Bulgarijos Respublikos argumentą, kad Kaliakros PAST dalis, kuri vėliau buvo pripažinta SAT, vis dėlto nėra labai svarbi rudakaklių berniklių – visame pasaulyje nykstančios rūšies, kurios beveik visa pasaulio populiacija žiemoja Juodosios jūros vakarinėje pakrantėje –

apsaugai. Remiantis tyrimu, kurį nurodė ši valstybė narė, ši rūšis ne kasmet ieško maisto papildomose Kaliakros SAT teritorijos dalyse. Kaip pabrėžia Komisija, iš to paties tyrimo matyti, kad mažiausiai dvejus metus iš penkerių stebėjimo laikotarpio (1995–2000) metų keli tūkstančiai rudakaklių berniklių ieškojo maisto šioje Kaliakros PAST dalyje, galiausiai pripažintoje SAT.

37 Be to, kaip savo išvados 60–63 punktuose pabrėžė generalinė advokatė, tai, kad vėliausi stebėjimai parodė, jog rudakaklė berniklė rečiau aptinkama šiose teritorijos dalyse, iš pradžių nepripažintose SAT, nereiškia, kad jos nėra labai svarbios šios paukščių rūšies mitybai, nes minėti stebėjimai buvo pradėti tik po to, kai šiose teritorijos dalyse buvo pastatyta daug vėjo jėgainių.

38 Todėl reikia pripažinti, kad pirmasis Komisijos pateiktas kaltinimas yra pagrįstas.

Dėl trečiojo kaltinimo, susijusio su Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalies nuostatų nesilaikymu, kiek tai susiję su Kaliakros SAT ir Belite skali SAT bei BST „Kompleks Kaliakra“ patvirtintais projektais

Šalių argumentai

39 Trečiuoju kaltinimu, kurį reikia nagrinėti antrą, Komisija prašo pripažinti, kad patvirtinusi vėjo jėgainių įrengimo projektus „Kaliakra Wind Power“, „EVN Enertrag Kavarna“, „TSID – Atlas“, „Vertikal – Petkov & Cie“ ir nekilnojamojo turto projektą „Thracian Cliffs Golf & Spa Resort“ Kaliakros SAT ir Belite skali SAT bei BST „Kompleks Kaliakra“, Bulgarijos Respublika neįvykdė įsipareigojimų pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalį, kaip ją išaiškino Teisingumo Teismas sprendimuose *Dragaggi ir kt.* (C-117/03, EU:C:2005:16) ir *Bund Naturschutz in Bayern ir kt.* (C-244/05, EU:C:2006:579), nes ši valstybė narė nesiėmė tinkamų priemonių, kad būtų išvengta natūralių buveinių ir rūšių buveinių blogėjimo, taip pat rūšių, kurias siekiant apsaugoti šios teritorijos buvo pripažintos SAT arba BST, trikdymo.

40 Komisija tvirtina, kad, kol nebuvo pripažintos SAT, t. y. nuo 2007 m. sausio 1 d. iki gruodžio 18 d., atitinkamoms Kaliakros ir Belite skali teritorijos dalims buvo taikomos Paukščių direktyvos 4 straipsnio 4 dalies nuostatos, kaip jas išaiškino Teisingumo Teismas sprendimuose *Komisija / Prancūzija* (C-96/98, EU:C:1999:580) ir *Komisija / Prancūzija* (C-374/98, EU:C:2000:670). Pripažinus šią teritoriją SAT, t. y. nuo 2007 m. gruodžio 18 d., šioms dviem SAT taikomos Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalies nuostatos.

41 Dėl BST „Kompleks Kaliakra“ Komisija nurodo, kad, kol ši teritorija nebuvo įtraukta į Europos BST sąrašą, tačiau jau buvo įrašyta į nacionalinį sąrašą kaip BST projektas, t. y. nuo 2007 m. gruodžio 18 d. iki 2008 m. gruodžio 15 d., jai buvo taikomos teisės nuostatos, kurias Teisingumo Teismas nurodė savo sprendimuose *Dragaggi ir kt.* (C-117/03, EU:C:2005:16) ir *Bund Naturschutz in Bayern ir kt.* (C-244/05, EU:C:2006:579), būtent:

— tuo atveju, kai teritorijos, tinkamos identifikuoti kaip BST, nurodytos Komisijai perduodamuose nacionaliniuose teritorijų sąrašuose, tarp kurių, be kita ko, gali būti ir teritorijos, kuriose aptinkama prioritetinių natūralių buveinių tipų arba prioritetinių rūšių, valstybės narės, remdamosi Buveinių direktyva, turi imtis apsaugos priemonių, reikalingų su šiomis teritorijomis susijusiam valstybės ekologiniam interesui, atitinkančiam šioje direktyvoje nustatytą apsaugos tikslą, apsaugoti;

— pagal Buveinių direktyvos 4 straipsnio 1 dalį nustatant į Komisijai perduodamą nacionalinį sąrašą įrašytoms teritorijoms taikomą tinkamos apsaugos režimą reikalaujama, kad valstybės narės neleistų jokios intervencijos, kuri gali labai pakenkti šių teritorijų ekologiniams požymiams.

42 Pirma, dėl Kaliakros SAT ir Belite skali SAT Komisija, remdamasi moksliniais tyrimais, teigia, kad šio sprendimo 39 punkte nurodyti įvairūs Bulgarijos Respublikos patvirtinti projektai (su vėjo energijos gamyba susijusi infrastruktūra, golfo aikštynas, viešbučiai, gyvenamosios patalpos ir t. t.) daro didelį

neigiamą poveikį paukščiams, buveinėms ir prioritetinėms rūšims. Apskaičiuota, kad Paukščių direktyvos I priede nurodytų paukščių rūšių buveinių tiesioginis naikinimas Kaliakros SAT siekia ne mažiau kaip 15,8 proc. bendro šios teritorijos ploto. Belite skali SAT buvo negrįžtamai sunaikinta 456,23 hektaro žemės, kuri sudaro 10,9 proc. šios teritorijos ploto ir kurioje yra prioritetinės stepių buveinės, daugiausia Paukščių direktyvos I priede nurodytų paukščių rūšių veisimosi buveinės.

43 Įgyvendinant šiuos Bulgarijos Respublikos leistus vykdyti projektus buvo sunaikintos buveinės, kuriose, be kita ko, aptinkamos šios Paukščių direktyvos I priede išvardytos paukščių rūšys, nurodytos ir standartinėje duomenų apie šias dvi SAT formoje: margasis kūltupis (*Oenanthe pleschanka*), paprastasis stepinis vieversys (*Melanocorypha calandra*), trumpapirštis vieversys (*Calandrella brachydactyla*), storkulnis (*Burhinus oedicnemus*), stepinis suopis (*Buteo rufinus*), trumpapirštis vanagas (*Accipiter brevipes*) ir žalvarnis (*Coracias garrulus*).

44 Antra, kalbėdama apie BST „Kompleks Kaliakra“, Komisija kaltina Bulgarijos Respubliką nepakankamai apsaugojus šią teritoriją nuo žalos, kuri buvo padaryta vykdant su vėjo energijos gamyba susijusius projektus – „Kaliakra Wind Power“, „EVN Enertrag Kavarna“ ir „Vertikal – Petkov & Cie“, taip pat turizmo infrastruktūros projektą „Thracian Cliffs Golf & Spa Resort“. Šiuo klausimu minėta institucija teigia, kad šie projektai lėmė, jog aptariamoje BST buvo negrįžtamai sunaikinta 587,51 hektaro žemių, kuriose yra prioritetinė buveinė Ponto-Sarmatijos regiono stepės, Buveinių direktyvos I priede nurodyta priskiriant kodą 62C0*; tai sudaro 24,5 proc. šios buveinės.

45 Atsakydama į šiuos kaltinimus Bulgarijos Respublika nurodo, kad Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalis netaikoma projektams, kurių leidimai buvo išduoti iki jos įstojimo į Sąjungą, taigi ši nuostata netaikoma ir jų vykdymui. Iš tiesų trys aptariami vėjo energijos gamybos projektai ir viešbučių komplekso projektas buvo patvirtinti 2005 m., todėl jų poveikis natūralių buveinių apsaugai negali būti vertinamas atsižvelgiant į šią direktyvą.

46 Be to, Komisija nepatikslino, kaip gavo skaičius ir duomenis, nurodytus šios sprendimo 42–45 punktuose.

47 Galiausiai, prieštaraudama dėl didelio neigiamo poveikio Kaliakros BST, Bulgarijos Respublika taip pat nurodo, kad Komisijos ieškinyje nurodytus keturis projektus ši valstybė narė patvirtino 2005 m., taigi jos negalima kaltinti neįvykdžius įsipareigojimų pagal direktyvą, kuria jos atžvilgiu nebuvo galima remtis iki jos įstojimo į Sąjungą.

Teisingumo Teismo vertinimas

48 Pirmiausia darytina išvada, kad, atsižvelgusi į Bulgarijos Respublikos atsiliepime į ieškinį pateiktą informaciją, jog ji neleido vykdyti projekto „TSID – Atlas“, Komisija nusprendė šiame ieškinyje dėl įsipareigojimų neįvykdymo atsisakyti su šiuo projektu susijusių reikalavimų.

49 Be to, kaip savo išvados 71–73 punktuose teisingai pažymėjo generalinė advokatė, trečiąjį kaltinimą reikia suprasti taip, kad Komisija tvirtina, jog Bulgarijos Respublika neįvykdė, pirma, Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalyje numatytų įsipareigojimų, nes neprieštaravo, kad būtų vykdomi projektai Kaliakros SAT ir Belite skali SAT, ir, antra, laikinųjų apsaugos pareigų, numatytų sprendimuose *Dragaggi ir kt.* (C-117/03, EU:C:2005:16) ir *Bund Naturschutz in Bayern ir kt.* (C-244/05, EU:C:2006:579), nes neprieštaravo projektams, kurie buvo įvykdyti pasiūlytos BST „Kompleks Kaliakra“ plotuose. Taigi šiame kaltinime Komisija pabrėžia ne Bulgarijos Respublikos iki įstojimo į Sąjungą priimtus sprendimus leisti vykdyti projektus, bet šių projektų įgyvendinimą po įstojimo ir jo sukeltą neigiamą poveikį minėtoms teritorijoms.

50 Taigi pirmiausia reikia išnagrinėti, ar Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalis galėjo būti *ratione temporis* taikoma nagrinėjamai situacijai, nes pagal šią nuostatą Bulgarijos Respublika galėjo būti įpareigota prieštarauti projektų „Kaliakra Wind Power“, „EVN Enertrag Kavarna“, „Vertikal – Petkov & Cie“ ir „Thracian Cliffs Golf & Spa Resort“ įgyvendinimui Kaliakros SAT ir Belite Skali SAT.

51 Šiuo klausimu iš Teisingumo Teismo praktikos matyti, kad Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalis taikoma ir įrenginiams, kurių projektą kompetentinga institucija patvirtino prieš tai, kai šioje direktyvoje numatytas apsaugos režimas įsigaliojo atitinkamai apsaugos teritorijai (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Komisija / Ispanija*, C-404/09, EU:C:2011:768, 124 punktą).

52 Iš tiesų Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad, nors tokiems projektams netaikomi Buveinių direktyvoje numatyti reikalavimai, susiję su projekto poveikio atitinkamai teritorijai išankstinio vertinimo procedūra, vis dėlto jų vykdymą apima šios direktyvos 6 straipsnio 2 dalis (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Stadt Papenburg*, C-226/08, EU:C:2010:10, 48 ir 49 punktus, taip pat Sprendimo *Komisija / Ispanija*, C-404/09, EU:C:2011:768, 125 punktą).

53 Nagrinėjamoje byloje kalbant, pirma, apie projektą „Kaliakra Wind Power“, pagal kurį buvo numatyta pastatyti 35 vėjo jėgaines, pasakytina, kad iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos matyti, jog jis buvo patvirtintas 2006 m. ir įrenginiai pradėti eksploatuoti 2008 m. birželio 5 d. Leidimas vykdyti projektą „EVN Enertrag Kavarna“, pagal kurį turėjo būti pastatytos 32 vėjo jėgainės, išduotas 2006 m. liepos 26 d. Vėliau šis leidimas buvo apribotas iki 20 jėgainių, iš jų 8 buvo pastatytos ir eksploatuojamos nuo 2012 m. birželio 8 d. Dar tris jėgaines buvo leista statyti 2005 m. pagal projektą „Vertikal – Petkov & Cie“. Dėl šių trijų leidimų pareikšto ieškinio nagrinėjimas baigtas 2007 m. liepos 26 d. taikos sutartimi, po to, atitinkamai 2008 m. balandžio 24 d. ir 2011 m. vasario 14 d., buvo pradėtos eksploatuoti dvi jėgainės, o trečioji jėgainė nebuvo pastatyta.

54 Antra, kalbant apie turizmo projektą „Thracian Cliffs Golf & Spa Resort“, kuris turėjo būti įgyvendinamas Belite skali SAT ir pagal kurį turėjo būti pastatytas golfo aikštynas ir SPA centras, pasakytina, kad pirmasis statybų leidimas buvo išduotas 2005 m. gruodžio 22 d., o leidimas eksploatuoti suteiktas 2010 m. balandžio 6 d.

55 Iš šio sprendimo 51 ir 52 punktuose išdėstytų išvadų matyti, kad tokių projektų vykdymas ir pagal juos pastatytų įrenginių eksploatavimas, nors leidimai buvo suteikti iki Bulgarijos Respublikos įstojimo į Sąjungą ir iki to laiko, kai šiems leidimams buvo pradėtos taikyti Paukščių ir Buveinių direktyvos, patenka į pastarosios direktyvos 6 straipsnio 2 dalies taikymo sritį.

56 Antra, dėl kaltinimo, kad Bulgarijos Respublika nesiėmė tinkamų priemonių, kad būtų išvengta tam tikro skaičiaus paukščių rūšių buveinių blogėjimo ir paukščių trikdymo, kurį sukėlė veikla, susijusi su įrenginiais, pastatytais vykdant keturis aptariamus projektus Kaliakros SAT ir Belite skali SAT, reikia priminti, kad veikla atitinka Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalį tik jeigu garantuojama, jog minėta veikla nesukels jokio trikdymo, galinčio daryti didelį poveikį minėtos direktyvos tikslams, ypač joje numatytam apsaugos tikslui (Sprendimo *Komisija / Ispanija*, C-404/09, EU:C:2011:768, 126 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).

57 Remiantis tuo, darytina išvada, jog šis kaltinimas gali būti pripažintas pagrįstu tik jeigu Komisija pateiks pakankamai teisinių įrodymų, kad Bulgarijos Respublika nesiėmė tinkamų apsaugos priemonių, kuriomis būtų išvengta veiklos, susijusios su įrenginių, pastatytų vykdant šiuos projektus, eksploatavimu, jeigu ši veikla buvo vykdoma po to, kai Kaliakros ir Belite skali teritorijos buvo pripažintos SAT, sukeliamo tam tikro skaičiaus rūšių buveinių blogėjimo ir joms žalingo trikdymo, galinčio turėti didelį poveikį, atsižvelgiant į Buveinių direktyvoje nustatytą tikslą užtikrinti šių rūšių apsaugą (pagal analogiją žr. Sprendimo *Komisija / Ispanija*, C-404/09, EU:C:2011:768, 128 punktą).

58 Vis dėlto tam, kad būtų konstatuotas Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalies pažeidimas, Komisija neturi įrodyti, kad egzistuoja priežastinis ryšis tarp įrenginių, pastatytų vykdant projektą, eksploatavimo ir stipraus atitinkamų rūšių trikdymo. Iš tiesų pakanka, kad ši institucija įrodytų, jog yra tikimybė arba pavojus, jog toks eksploatavimas sukels tokį trikdymą (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Komisija / Ispanija*, C-404/09, EU:C:2011:768, 142 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).

59 Šiuo klausimo iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos matyti, kad, atsižvelgiant į tai, kaip tankiai Kaliakros SAT apstatyta vėjo jėgainėmis, ypač vykdant projektą „Kaliakra Wind Power“, šių jėgainių veikla gali sukelti stiprų trikdymą ir saugomų paukščių rūšių buveinių blogėjimą. Tas pats pasakytina apie Belite skali SAT dalį, kurioje pastatyti „Thracian Cliffs Golf & Spa“ įrenginiai, kurių naudojimas pakeičia minėtų buveinių savybes.

60 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, reikia konstatuoti, kad šis Komisijos pateiktas kaltinimas šiuo aspektu yra pagrįstas.

61 Trečia, dėl prioritetinės buveinės Ponto-Sarmatijos regiono stepių sunaikinimo iš esmės, dėl kurio keliamas klausimas šio sprendimo 44 punkte, Bulgarijos Respublika teigia ir jai neprieštaraujama, kad žemės paruošimo darbai, kuriuos atliekant sunaikintos šios BST „Kompleks Kaliakra“ buvusios buveinės, buvo įvykdyti dar prieš šiai valstybei narei įstojant į Sąjungą. Todėl minėtų buveinių sunaikinimas *ratione temporis* negali būti įsipareigojimų pagal Sąjungos teisę neįvykdymas.

62 Be to, reikia konstatuoti, kad, kaip savo išvados 107 punkte pažymėjo generalinė advokatė, tuo atveju, kai tam tikro tipo buveinės minėtose teritorijose jau sunaikintos, tolesnis įgyvendinant projektus pastatytų įrenginių eksploatavimas nebegali papildomai jų pabloginti. Todėl Komisijos ieškinys šiuo atžvilgiu yra nepagrįstas.

Dėl antrojo kaltinimo, susijusio su Paukščių direktyvos 4 straipsnio 4 dalies nuostatų nesilaikymu, kiek tai susiję su Kaliakros PAST leistais vykdyti projektais

Šalių argumentai

63 Antruoju kaltinimu Komisija prašo pripažinti, kad leisdama vykdyti projektus „AES Geo Energy“, „Windtech“, „Brestiom“, „Disib“, „Eco Energy“ ir „Longman Investment“ Kaliakros PAST dalyje, kuri nebuvo pripažinta SAT, nors turėjo būti tokia pripažinta, Bulgarijos Respublika neįvykdė įsipareigojimų pagal Paukščių direktyvos 4 straipsnio 4 dalį, kaip ją išaiškino Teisingumo Teismas sprendimuose *Komisija / Prancūzija* (C-96/98, EU:C:1999:580) ir *Komisija / Prancūzija* (C-374/98, EU:C:2000:670).

64 Komisija teigia, jog dėl to, kad Bulgarijos Respublika nesiėmė tinkamų priemonių, atitinkančių Paukščių direktyvoje numatytą apsaugos tikslą, ir leido arba toleravo intervenciją, kuri, pirma, gali labai pakenkti Kaliakros PAST dalies, nepripažintos SAT, ekologiniams požymiams, antra, smarkiai sumažina šios teritorijos plotą, trečia, dėl jos nyksta šioje teritorijoje gyvenančios prioritetinės rūšys ir galiausiai, ketvirta, dėl jos naikinama pati teritorija arba išnyksta jos reprezentaciniai požymiai, ši valstybė narė neįvykdė įsipareigojimų pagal Paukščių direktyvos 4 straipsnio 4 dalį. Šiuo klausimu Komisija tvirtina, kad šioje Kaliakros PAST dalyje buvo negrįžtamai prarasta 1 450 hektarų žemės, kurioje buvo Paukščių direktyvos I priede numatytų paukščių rūšių buveinės ir maitinimosi bei poilsio teritorijos.

65 Savo ruožtu Bulgarijos Respublika pateikė informacijos apie faktinę įvairių investicinių projektų vykdymo padėtį ir, be kita ko, teigia, kad 2012 m. nacionalinės teisės aktuose buvo įtvirtintas penkerių metų naikinamasis terminas ir taip apribota leidimų, išduotų vykdyti šiuos projektus, galiojimo trukmė, nes visi projektai, kurie nebuvo pradėti vykdyti iki nustatyto termino, bus sustabdyti.

Teisingumo Teismo vertinimas

66 Paukščių direktyvos 4 straipsnio 4 dalyje valstybės narės įpareigojamos imtis tinkamų priemonių, kad SAT būtų išvengta buveinių taršos ar pažeidimo arba bet kokio paukščių trikdymo, jei tai galėtų būti svarbu atsižvelgiant į minėto straipsnio tikslus.

67 Šiuo klausimu primintina, kad, pirma, pagal Teisingumo Teismo praktiką valstybės narės turi laikytis Paukščių direktyvos 4 straipsnio 4 dalies pirmame sakinyje nustatytų įpareigojimų, net jeigu atitinkamos teritorijos nebuvo pripažintos SAT, jeigu paaiškėja, kad tai turėjo būti padaryta (žr. Sprendimo *Komisija / Ispanija*, C-186/06, EU:C:2007:813, 27 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).

68 Kaip matyti iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos, aptariami projektai vykdomi teritorijose, kurias, kaip konstatuota šio sprendimo 38 punkte, Bulgarijos Respublika turėjo pripažinti saugotinomis, tačiau tai padarė tik 2012 m. rugpjūčio 22 d., suėjus pagrįstoje nuomonėje nustatytam terminui.

69 Antra, siekiant konstatuoti, kad buvo neįvykdytas įsipareigojimas pagal Paukščių direktyvos 4 straipsnio 4 dalies pirmą sakinį, kaip savo išvados 115 punkte pažymėjo generalinė advokatė, tikslinga *mutatis mutandis* remtis Teisingumo Teismo praktika dėl įsipareigojimų pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalį neįvykdymo, nes pastaroji nuostata iš esmės sutampa su Paukščių direktyvos 4 straipsnio 4 dalies pirmu sakiniu (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Komisija / Airija*, C-117/00, EU:C:2002:366, 26 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).

70 Kaip matyti iš minėtos teismo praktikos ir šio sprendimo 58 punkto, atitinkamos nuostatos pažeidimas nustatomas, jei Komisija įrodo, kad egzistuoja tikimybė ar pavojus, kad projektas pablogins saugomų paukščių rūšių buveines arba stipriai sutrikdys šias rūšis.

71 Todėl reikia išnagrinėti, ar Komisija įrodė, kad egzistuoja tikimybė ar pavojus, kad aptariami projektai Kaliakros PAST dalyje, pavėluotai pripažintoje SAT, gali sukelti šio sprendimo 70 punkte nurodytą pablogėjimą ir trikdymą.

72 Viena vertus, iš Bulgarijos Respublikos atsiliepimo į ieškinį, kurio atitinkamų dalių Komisija neginčija, matyti, kad dėl šio sprendimo 63 punkte minėtų trijų projektų – „Windtech“, „Brestiom“ ir „Eco Energy“ – tiesiog buvo nuspręsta, kad poveikio aplinkai vertinimas nebūtinas. Ši valstybė narė neišdavė papildomų šių projektų leidimų ir įrenginiai nebuvo pastatyti. Šiuo metu nebegalioja ir sprendimai, kuriuose buvo konstatuota, kad nebūtina atlikti poveikio aplinkai vertinimo.

73 Remiantis tuo, darytina išvada, kad Komisijos antrasis kaltinimas tiek, kiek jis susijęs su šiais trimis projektais, yra nepagrįstas.

74 Antra vertus, dėl kitų trijų šio sprendimo 63 punkte nurodytų projektų – „AES Geo Energy“, „Disib“ ir „Longman Investment“ – iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos matyti, kad Bulgarijos Respublika išdavė papildomus leidimus ir patvirtintos vėjo jėgainės buvo pastatytos. Vykdant pirmąjį iš šių projektų, 2008 m. atlikus poveikio aplinkai vertinimą, išduotas leidimas statyti 52 vėjo jėgaines; jas pradėta eksploatuoti 2011 m. lapkričio 15 d. Taip pat vykdant antrąjį ir trečiąjį projektus leidimai buvo išduoti Bulgarijos Respublikai įstojus į Sąjungą; pagal juos buvo pastatytos dvi vėjo jėgainės, jas pradėta eksploatuoti 2008 m.

75 Kaip jau konstatuota šio sprendimo 59 punkte, vėjo jėgainių eksploatavimas gali sukelti stiprų trikdymą ir dėl jo gali pablogėti saugomų paukščių rūšių buveinės.

76 Šiai išvadai neprieštarauja tai, kad, vėjo jėgainių parko „AES Geo Energy“ atliktų stebėjimų duomenimis, kuriais remiasi Bulgarijos Respublika, aptariamose teritorijose vis dar aptinkama rudakaklių berniklių, o paukščių migracija, esant atitinkamoms vėjo sąlygoms, koncentruojasi

Kaliakroje. Iš tiesų ši pareiga apsaugoti egzistuoja dar prieš nustatant paukščių skaičiaus sumažėjimą arba dar prieš kylant konkrečiai grėsmei, kad saugoma rūšis išnyks (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Komisija / Ispanija*, C-186/06, EU:C:2007:813, 36 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).

77 Be to, kaip savo išvados 128 punkte pažymėjo generalinė advokatė, iš šių duomenų matyti, kad teritorija iš dalies prarado patrauklumą, nes pagal šiuos duomenis rudakaklės berniklės šiais plotais naudojasi rečiau, palyginti su didžiausiu skaičiumi, užfiksuotu prieš įrengiant vėjo jėgaines.

78 Iš to, kas išdėstyta, darytina išvada, kad leisdama vykdyti vėjo jėgainių įrengimo projektus „AES Geo Energy“, „Disib“ ir „Longman Investment“ Kaliakros PAST dalyje, kuri nebuvo pripažinta SAT, nors turėjo būti tokia pripažinta, Bulgarijos Respublika neįvykdė įsipareigojimų pagal Paukščių direktyvos 4 straipsnio 4 dalį.

Dėl ketvirtojo kaltinimo, susijusio su Direktyvos 2011/92 2 straipsnio 1 dalies ir 4 straipsnio 2 ir 3 dalių, taip pat jos III priedo 1 punkto b papunkčio nuostatų nesilaikymu

Šalių argumentai

79 Ketvirtuoju kaltinimu Komisija teigia, jog dėl to, kad tinkamai neįvertino Kaliakros PAST dalyje, nepripažintoje SAT, nors turėjo būti tokia pripažinta, leistų vykdyti vėjo jėgainių statybos projektų, būtent „AES Geo Energy“, „Windtech“, „Brestiom“, „Disib“, „Eco Energy“ ir „Longman Investment“, kumuliacinio poveikio Bulgarijos Respublika neįvykdė įsipareigojimų pagal kartu skaitomas Direktyvos 2011/92 2 straipsnio 1 dalies ir 4 straipsnio 2 ir 3 dalių, taip pat jos III priedo 1 punkto b papunkčio nuostatas.

80 Komisijos teigimu, Bulgarijos Respublika nusprendė neatlikti keturių projektų – „Windtech“, „Brestiom“, „Eco Energy“ ir „Longman Investment“ – poveikio aplinkai vertinimo. Vieno iš šių projektų – „AES Geo Energy“ – poveikio aplinkai vertinimą ši valstybė narė nusprendė atlikti, tačiau neatsižvelgė nei į trukdžių, kuriuos sukėlė įvairūs Kaliakros PAST leisti vykdyti projektai, kumuliacinį poveikį, nei į vėjo jėgainių sukeliamą vengimo poveikį ir paukščių elgesio trikdymą, nei į turbinų sukuriamas kliūtis, nei į tai, kad šie įrenginiai daro žalą įvairioms paukščių buveinėms – jos arba prarandamos, arba blogėja.

81 Grįsdama šį kaltinimą Komisija taip pat tvirtina, kad sprendimai, kuriuose buvo konstatuota, jog nereikia atlikti keturių projektų poveikio aplinkai vertinimo, suformuluoti iš esmės identiškai. Be to, šie sprendimai nebuvo pagrįsti reikšmingais argumentais, įrodančiais, kad atitinkamas projektas neturės didelio neigiamo poveikio PAST pripažintai teritorijai, kurią nuspręsta įtraukti į tinklą „Natura 2000“.

82 Bulgarijos Respublika nurodo, kad šio sprendimo 81 punkte nurodytuose sprendimuose buvo aiškiai nustatyta, jog visų projektų kumuliacinis poveikis nėra tikėtinas. Be to, ši valstybė narė tvirtina, kad šio ieškinio dalykas turi neapimti projektų „Disib“ ir „AES Geo Energy“, nes prašymai įvertinti, ar reikia atlikti poveikio aplinkai vertinimą, buvo pateikti iki 2007 m. sausio 1 d.

Teisingumo Teismo vertinimas

83 Pirmiausia pažymėtina, kad, viena vertus, Komisija nustatė Direktyvos 2011/92 pažeidimą, nors sprendimus, kuriais ji remiasi grįsdama savo ieškinį, Bulgarijos Respublika priėmė 2007 m., kai galiojo 1985 m. birželio 27 d. Tarybos direktyva 85/337/EEB dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo (OL L 175, p. 40; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 1 t., p. 248), iš dalies pakeista 2003 m. gegužės 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/35/EB

(OL L 156, p. 17, 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 7 t., p. 466). Vis dėlto, kaip savo išvados 139 punkte teisingai pažymėjo generalinė advokatė, šiai bylai svarbios direktyvų 85/337 ir 2011/92 nuostatos yra iš esmės identiškos.

84 Kita vertus, iš Komisijos dubliko matyti, kad, atsižvelgusi į Bulgarijos Respublikos atsiliepime į ieškinį pateiktą informaciją, ši institucija pageidauja atsisakyti reikalavimų, susijusių su vėjo jėgainių projektais „Disib“ ir „AES Geo Energy“.

85 Šiomis aplinkybėmis pirmiausia reikia išnagrinėti, ar Teisingumo Teismas turi pakankamai duomenų, kad galėtų padaryti išvadą, jog dėl to, kad tinkamai neįvertino Kaliakros PAST dalyse, pripažintose SAT tik pasibaigus Komisijos pagrįstoje nuomonėje nustatytam terminui, leistų vykdyti vėjo jėgainių įrengimo projektų „Windtech“, „Brestiom“, „Eco Energy“ ir „Longman investment“ kumuliacinio poveikio, Bulgarijos Respublika neįvykdė įsipareigojimų pagal Direktyvos 2011/92 2 straipsnio 1 dalį, 4 straipsnio 2 ir 3 dalis ir jos III priedo 1 punkto b papunktį.

86 Kaip jau nustatyta šio sprendimo 72 punkte, kalbant apie projektus „Windtech“, „Brestiom“ ir „Eco Energy“ pažymėtina, kad nebuvo išduota jokių statybos leidimų ir, kaip nurodė Bulgarijos Respublika, sprendimai dėl būtinybės įvertinti poveikį aplinkai nustojo galioti, nes suėjo nacionaliniuose teisės aktuose nustatytas penkerių metų terminas, per kurį jie turėjo būti įgyvendinti. Buvo įgyvendintas tik projektas „Longman Investment“, eksploatacija vykdoma nuo 2008 m. birželio 16 d.

87 Šiuo klausimu dėl projektų „Windtech“, „Brestiom“ ir „Eco Energy“ pasakytina, kad Teisingumo Teismui nepateikta jokių duomenų, kuriais remiantis būtų galima konstatuoti Direktyvos 2011/92 2 straipsnio 1 dalies pažeidimą.

88 Iš tiesų reikia pripažinti, kad sprendimai dėl būtinybės įvertinti poveikį aplinkai dar galiojo papildomoje pagrįstoje nuomonėje Komisijos nustatytą dieną, t. y. 2012 m. rugpjūčio 22 d., ir neteko galios tik praėjus penkeriems metams nuo jų priėmimo, t. y. atitinkamai 2012 m. rugsėjo 24 ir 28 d. Pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką įsipareigojimų neįvykdymas turi būti vertinamas atsižvelgiant į valstybės narės padėtį pagrįstoje nuomonėje nustatyto termino pabaigoje, ir Teisingumo Teismas negali atsižvelgti į vėlesnius pasikeitimus (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Komisija / Belgija*, C-421/12, EU:C:2014:2064, 45 punktą).

89 Tik, kaip matyti iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos ir kaip savo išvados 148–149 punktuose pažymėjo generalinė advokatė, sprendimai, kuriuose konstatuota, kad poveikio aplinkai vertinimas nebūtinas, pagal nacionalinę teisę neprilygsta sprendimui leisti vykdyti tą projektą, nes dar turi būti išduotas statybos leidimas. Todėl reikia konstatuoti, kad Bulgarijos Respublikos negalima kaltinti tuo, kad leido neatlikti projektų „Windtech“, „Brestiom“ ir „Eco Energy“ poveikio aplinkai vertinimo „prieš duodant sutikimą“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2011/92 2 straipsnio 1 dalį. Vis dėlto, kadangi sprendimas dėl būtinybės atlikti poveikio aplinkai vertinimą bet kuriuo atveju turi būti priimtas laikantis šios direktyvos, konkrečiai – jos 4 straipsnio 2 ir 3 dalių ir III priedo, šios nuostatos gali būti pažeistos net jeigu niekuomet nebuvo išduoti visi reikalingi projekto leidimai.

90 Kalbant apie įgyvendintą projektą „Longman Investment“, dėl kurio buvo nuspręsta, kad prieš išduodant reikalingą leidimą nebūtina atlikti poveikio aplinkai vertinimo, reikia konstatuoti, kad Bulgarijos Respublika galimai neįvykdė įsipareigojimų ir pagal Direktyvos 2011/92 2 straipsnio 1 dalį, ir pagal jos 4 straipsnio 2 ir 3 dalis ir III priedą.

91 Antra, kalbant apie išankstinį patikrinimą, ar būtina atlikti poveikio aplinkai vertinimą, reikėtų priminti, kad pagal Direktyvos 2011/92 4 straipsnio 2 dalies pirmą pastraipą valstybės narės, išnagrinėjusios kiekvieną atvejį arba laikydamosi savo nustatytų ribų ar kriterijų, nusprendžia, ar turi būti vertinamas projektų, išvardytų šios direktyvos II priede, poveikis aplinkai. Tarp šio priedo 3 punkte nurodytų projektų yra vėjo jėgainės.

92 Dėl šių ribų ar kriterijų nustatymo reikia priminti, kad akivaizdu, jog Direktyvos 85/337 4 straipsnio 2 dalies b punktu valstybėms narėms šiuo klausimu suteikiama diskrecija. Tačiau tokią diskreciją riboja šios direktyvos 2 straipsnio 1 dalyje nustatyta pareiga atlikti projektų, kurie gali daryti didelį poveikį aplinkai, be kita ko, dėl savo pobūdžio, masto ar vietos, poveikio aplinkai vertinimą (Sprendimo *Salzburger Flughafen*, C-244/12, EU:C:2013:203, 29 punktas ir Sprendimo *Marktgemeinde Straßwalchen ir kt.*, C-531/13, EU:C:2015:79, 40 punktas).

93 Taigi kriterijų ir ribų, nurodytų Direktyvos 85/337 4 straipsnio 2 dalies b punkte, tikslas yra palengvinti konkrečių projekto aplinkybių vertinimą, siekiant nustatyti, ar privaloma atlikti jo poveikio aplinkai vertinimą (Sprendimo *Salzburger Flughafen*, C-244/12, EU:C:2013:203, 30 punktas ir Sprendimo *Marktgemeinde Straßwalchen ir kt.*, C-531/13, EU:C:2015:79, 41 punktas).

94 Iš to matyti, kad kompetentingos nacionalinės institucijos, gavusios prašymą išduoti leidimą vykdyti į šios direktyvos II priedą patenkantį projektą, turi konkrečiai išnagrinėti, ar, atsižvelgiant į minėtos direktyvos III priede nurodytus kriterijus, turi būti įvertintas šių projektų poveikis aplinkai (Sprendimo *Marktgemeinde Straßwalchen ir kt.*, C-531/13, EU:C:2015:79, 42 punktas).

95 Dėl to, ar, atsižvelgiant į kartu taikomas Direktyvos 2011/92 4 straipsnio 2 ir 3 dalių ir jos III priedo 1 punkto b papunkčio nuostatas, reikia nagrinėti įvairių vėjo jėgainių projektų, patvirtintų Kaliakros PAST, kumuliacinį poveikį, Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad projekto charakteristikas reikia vertinti pirmiausia atsižvelgiant į jo kumuliacinį poveikį, daromą kartu su kitais projektais. Iš tiesų neatsižvelgimas į projekto kumuliacinį poveikį su kitais projektais praktikoje gali lemti tai, kad vertinimo pareiga jam nebus taikoma, nors kartu su kitais projektais jis gali turėti didelį poveikį aplinkai (Sprendimo *Marktgemeinde Straßwalchen ir kt.*, C-531/13, EU:C:2015:79, 43 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).

96 Iš to matyti, kad nacionalinė institucija, tikrindama, ar turi būti atliekamas projekto poveikio aplinkai vertinimas, turi patikrinti jo galimą poveikį, daromą kartu su kitais projektais (Sprendimo *Marktgemeinde Straßwalchen ir kt.*, C-531/13, EU:C:2015:79, 45 punktas). Nagrinėjamoje byloje iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos matyti, kad aptariamuose sprendimuose buvo tik konstatuota, kad kumuliacinis poveikis nėra tikėtinas. Kaip savo išvados 161 punkte pažymėjo generalinė advokatė, vien Bulgarijos Respublikos tvirtinimas, kad kumuliacinio poveikio nebus, dar nereiškia, kad ši išvada buvo padaryta remiantis išsamiu vertinimu, nes minėta valstybė narė nepateikė jokių tokį vertinimą patvirtinančių įrodymų.

97 Todėl reikia konstatuoti, kad, pirma, tinkamai neįvertinusi Kaliakros PAST dalyje, nepripažintoje SAT, nors turėjo būti tokia pripažinta, leistų vykdyti vėjo jėgainių įrengimo projektų „Windtech“, „Brestiom“, „Eco Energy“ ir „Longman investment“ kumuliacinio poveikio tikrindama, ar reikia atlikti poveikio aplinkai vertinimą, Bulgarijos Respublika neįvykdė įsipareigojimų pagal
Direktyvos 2011/92 4 straipsnio 2 ir 3 dalis ir jos III priedo 1 punkto b papunktį ir, antra, vis dėlto leidusi vykdyti vėjo jėgainių įrengimo projektą „Longman investment“, ši valstybė narė neįvykdė įsipareigojimų pagal šios direktyvos 2 straipsnio 1 dalį.

98 Iš to, kas išdėstyta, darytina išvada, kad:

— neįtraukdama visų paukščių apsaugai svarbių teritorijų į Kaliakros SAT, Bulgarijos Respublika nepripažino SAT teritorijų, savo kiekiu ir dydžiu tinkamiausių, pirma, Paukščių direktyvos I priede nurodytų biologinių paukščių rūšių ir, antra, šiame priede nenurodytų, bet geografiniame jūros ir sausumos plote, kuriame taikoma ši direktyva, nuolat aptinkamų migruojančių paukščių rūšių apsaugai, todėl neįvykdė įsipareigojimų pagal minėtos direktyvos 4 straipsnio 1 ir 2 dalis;

— leisdama vykdyti projektus „AES Geo Energy“, „Disib“ ir „Longman Investment“ Kaliakros PAST dalyje, kuri nėra pripažinta SAT, nors turėjo būti tokia pripažinta, Bulgarijos Respublika neįvykdė įsipareigojimų pagal Paukščių direktyvos 4 straipsnio 4 dalį;

— leisdama vykdyti projektus „Kaliakra Wind Power“, „EVN Enertrag Kavarna“, „Vertikal – Petkov & Cie“ ir „Thracian Cliffs Golf & Spa Resort“ atitinkamai Kaliakros SAT ir Belite skali SAT, Bulgarijos Respublika neįvykdė įsipareigojimų pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalį;

— pirma, tinkamai neįvertinusi Kaliakros PAST dalyje, nepripažintoje SAT, nors turėjo būti tokia pripažinta, leistų vykdyti projektų „Windtech“, „Brestiom“, „Eco Energy“ ir „Longman investment“ kumuliacinio poveikio ir, antra, vis dėlto leidusi vykdyti projektą „Longman investment“, ši valstybė narė neįvykdė įsipareigojimų atitinkamai pagal, pirma, Direktyvos 2011/92 4 straipsnio 2 ir 3 dalis, taip pat jos III priedo 1 punkto b papunktį ir, antra, šios direktyvos 2 straipsnio 1 dalį.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

99 Pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 138 straipsnio 1 dalį pralaimėjusiai šaliai nurodoma padengti bylinėjimosi išlaidas, jeigu laimėjusi šalis to reikalavo. Kadangi Komisija prašė priteisti bylinėjimosi išlaidas, o Bulgarijos Respublika iš esmės pralaimėjo bylą, pastaroji turi jas padengti.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (trečioji kolegija) nusprendžia:

1. Bulgarijos Respublika,

— neįtraukdama visų paukščių apsaugai svarbių teritorijų į Kaliakros regioną apimančią specialios apsaugos teritoriją, nepripažino specialios apsaugos teritorijomis teritorijų, savo kiekiu ir dydžiu tinkamiausių, pirma, 2009 m. lapkričio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2009/147/EB dėl laukinių paukščių apsaugos I priede nurodytų biologinių rūšių ir, antra, šiame priede nenurodytų, bet geografiniame jūros ir sausumos plote, kuriame taikoma ši direktyva, nuolat aptinkamų migruojančių rūšių apsaugai, todėl neįvykdė įsipareigojimų pagal minėtos direktyvos 4 straipsnio 1 ir 2 dalis;

— leisdama vykdyti projektus „AES Geo Energy“, „Disib“ ir „Longman Investment“ paukščių apsaugai svarbioje Kaliakros regioną apimančioje teritorijoje, kuri nebuvo pripažinta specialios apsaugos teritorija, nors turėjo būti tokia pripažinta, neįvykdė įsipareigojimų pagal Direktyvos 2009/147 4 straipsnio 4 dalį;

— leisdama vykdyti projektus „Kaliakra Wind Power“, „EVN Enertrag Kavarna“, „Vertikal – Petkov & Cie“ ir „Thracian Cliffs Golf & Spa Resort“ atitinkamai Kaliakros ir Belite skali regionus apimančiose specialios apsaugos teritorijose, neįvykdė įsipareigojimų pagal 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyvos 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos 6 straipsnio 2 dalį;

— pirma, tinkamai neįvertinusi Kaliakros regioną apimančios paukščių apsaugai svarbios teritorijos dalyje, nepripažintoje specialios apsaugos teritorija, nors turėjo būti tokia pripažinta, leistų vykdyti projektų „Windtech“, „Brestiom“, „Eco Energy“ ir „Longman investment“ kumuliacinio poveikio ir, antra, vis dėlto leidusi vykdyti projektą „Longman investment“, neįvykdė įsipareigojimų atitinkamai pagal, pirma, 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/92/ES dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo 4 straipsnio 2 ir 3 dalis, taip pat jos III priedo 1 punkto b papunktį ir, antra, šios direktyvos 2 straipsnio 1 dalį.

2. Atmesti likusią ieškinio dalį.

3. Priteisti iš Bulgarijos Respublikos bylinėjimosi išlaidas.

Parašai.